

Den Sönderfallande Staden

– en problemdiskussion med internationella utblickar –

EVA ÖRESJÖ

Med en tilltagande hårdsegregering av våra storskaliga förortsområden tillika med en hög och strukturellt betingad arbetslöshet närmar sig svensk stadsuppbyggnad den situation, som råder i andra av västvärldens industrinationer. Med hjälp av internationella utblickar diskuteras konsekvenserna av detta, samtidigt som författaren varnar för att sätta likhetstecken mellan utvecklingen i dessa länder.

Den 16 mars 1995 beslutade regeringen om en ny *Storstadsutredning* (dir. 1995:35). I direktiven hänvisas även till två tangerande nytillsatta statliga utredningar, dels *Kommittén för översyn av invandrapolitiken* (dir. 1994:130), dels *Bostadspolitiska utredningen* (dir 1995:20). Bostadsfrågan, eller snarare den tilltagande hårdsegregeringen av våra städer, har därmed ånyå uppförts på den politiska agendan. I ett pressmeddelanden från Socialdepartementet ger socialminister Ingela Thalén följande kommentar till detta:

Eva Öresjö är fil.dr i sociologi och docent vid Institutionen för Byggnadsfunktionslära, Lunds universitet. För närvarande forskar hon om de storskaliga förorternas problem samt vad olika typer av utvecklingsprojekt betyder för den bostads-sociala situationen på områdesnivå.

Misslyckas politiken under de närmsta åren att bryta sönder utanförskapet och vanmakten hos de människor som lever på storstädernas skuggsida riskerar vårt land att följa många andra länders utveckling med starka sociala spänningar och djupa orättvisor. (Socialdepartementet, 42/95:2.)

Med en krympande samhällsekonomi parad med en ommöblering i välfärdsuppbyggnaden samt en fortsatt hög och strukturellt betingad arbetslöshet finns alltså en oro att Sverige ska närma sig den situation som råder i andra av västvärldens industrinationer. I flera av dessa har man under det senaste årtiondet kunnat urskilja allt tydligare tecken på en ökad utslagning och marginalisering av både enskilda boende (hemlöshet) och hela bostadsområden (moderna slumområden). I den engelskspråkiga bostadslitteraturen använder man till exem-

pel ordet »residuals« för svaga grupper på bostadsmarknaden och man talar även om »residualisation of social housing areas«. »Residual« betyder överbliven.

Den fråga man i detta sammanhang då måste ställa sig är: Vad händer i ett samhälle, när människor börjar ses som »överblivna« och när dessa »överblivna« människor samlas i »överblivna« bostadsområden och till och med i »överblivna« regioner? Liverpoolområdet i Storbritannien är exempel på detta. Arbetslösheten i de mest nedgångna förortsområdena i denna del av England är enorm, även med engelska mått mätt. Detta har skapat boendemiljöer, som enligt genomförda studier, präglas av kriminalitet, våld och vandalisering. Alla som kan försöker flytta. Kvar blir en koncentration av arbetslösa problemfamiljer, som ytterligare förstärker dessa förortsområdets negativa kraftgång (Brindley et al, 1989).

I en överhettad region som London blir utvecklingen för de svaga grupperna på bostadsmarknaden däremot den rakt motsatta. En marknadsorienterad planering har inget intresse för dem som inte kan betala för sig. I London är andelen höginkomsttagare så stor att den fattiga delen av befolkningen både socialt och utrymmesmässigt trängs undan. Hemlöshetsproblemet har vuxit dramatiskt (Brindley et al., 1989; se även Hemlöshet i Norden, 1992).

Det är de fattiga och de arbetslösa, medellösa äldre och andra utsatta grupper som blivit förlorarna i den marknadsorienterade planeringsstil, som utvecklades i Storbritannien under 80-talet. Denna typ av planeringsideologi favoriserar istället »uppåtgående« grupper inom mellanskiktet. Resultatet har blivit en alltmer påtaglig polari-

sering och segregering av den engelska bostadsmarknaden såväl inom städerna som mellan olika delar av landet. Hela bostadsområden har – tillsammans med sina arbetslösa invånare – marginaliserats och kommit att präglas av speciella »subkulturer« i samhällets utkant. Det bildas slumområden i det moderna bostadsbeståndet, utan det hopp om en bättre framtid som efterkrigstidens tillväxtekonomi och massbyggande ändå gav upphov till. I den internationella bostadsforskningen finns det de som i dagens bostadssituation – i såväl Europa som USA – ser en återgång till 1800-talets sätt att lösa bostadsfrågan för de fattigaste med svåra sociala problem som följd. De ser hur stora grupper av medborgare ur såväl ett socialt som ett bostadspolitiskt perspektiv hamnar i samhällets periferi utan att ens ha hoppet kvar om en bättre framtid (Harloe, 1988).

»Historiens formativa moment«

Uppbrottet från det, som i den samhällsvetenskapliga diskussionen brukar kallas »det moderna projektet«, har skapat en omvälvande situation, inte minst inom stadsbyggandets område. Enligt många forskare och samhällsdebattörer innehåller vår tid lika djupgående förändringar som det sena 1800-talet och 1930-talet. Vi befinner oss för att använda en term myntad av statsvetaren Bo Rothstein (1992) i ett av »historiens formativa moment«. Med detta menar Rothstein att vissa historiska ögonblick är mer öppna för systemskiften än andra. Samhället är då vidöppet för förändringar, men det är inte givet vilka de blir. Det är i situa-

tioner som denna vår förmåga till självprövning och grundläggande diskussion ställs på sin spets. »Historiens formativa moment« ger nämligen nya öppningar men pekar inte automatiskt ut någon viss handlingsväg. Däremot tycks det vara så att den väg som ändå väljs tenderar att låsa strukturen för årtionden framåt. Den bygger institutioner och vanor, intressen och föreställningar, som i sin tur bildar sega strukturer svåra att förändra.

Ett exempel på att västvärlden befinner sig i ett av dessa »historiens formativa moment« är det under 80-talet snabbt utvecklade ifrågasättandet av välfärdsstaten, både som utopi och realitet. Till och med den svenska samhällsforskningen, som för ett årtionde sedan såg den svenska modellen som tämligen »given«, har idag börjat ställa nya frågor såväl kring dess ursprung och uppbyggnad som kring dess fortsatta utveckling (se t.ex. Davidson, 1989; Olsson, 1990; Rothstein, 1994).

Självprövningens tid är inne och i en skrift från socialstyrelsen uttrycks detta på följande sätt: »Kritiken mot välfärdsstaten har många tonlägen, och den paradoxala slutsats som allt fler seriösa bedömare idag drar är att en modern stat av nordisk typ lika lite kan existera utan välfärdssamhället som med dess nuvarande utformning eller ytterligare utbyggnad. Välfärdsstaten verkar ha hamnat i en återvändsgränd. Hur alternativen till det fullbordade folkhemmet ska se ut finns det emellertid många bud om« (Dahlgren et al, 1991:7).

Ingen bärande stadsbyggnadsteori

Men det är inte bara välfärdsstaten som har hamnat i en återvändsgränd. Detsamma gäller även själva stadsbyggnandet. Uppbrottet från det funktionalistiska stadsplanetänkandet har skapat ett tomrum. Det finns inte längre någon bärande metateori för det moderna stadsbyggnandet (Bjur & Engström, 1993). Detta får dock inte tolkas som att det saknas intresse att debattera staden och dess utveckling. Snarare är det tvärtom. Men dessa diskussioner präglas av en inställning, att man kan stryka ett streck över de senaste årtiondenas bostadsbyggnande; som om man kan skapa en framtidsstad där de storskaliga industriproducerade förorternas problem inte behöver vägas in. Ett citat, hämtat från ett seminarium om EG:s Grönbok, fångar detta med en glimt av ironi: »En riktig framtidsstad är en, på betryggande avstånd från ointressanta förorter, samling vackra, tätt planerade småskaliga hus, de flesta äldre än sexhundra år, med varierande innehåll, där man rör sig till fots, endast möter främlingar i en ren klar luft av orörd natur på gångavstånd, och tillhör den kreativa gemenskapen i den mest intressanta bananen i Europa-Mälardalen.« (Seminarierapport 1992:45)

Samma tankegångar finner man i antologin *Racism, the City and the State*. I inledningsavsnittet skriver redaktörerna Cross & Keith (1993) att den postindustriella nyurbanismen ser staden som en »playground«, som en spännande smältdegel. Samtidigt är den nya sociala kontext, som bär upp denna tankegång Europa-centrerad, elitistisk och kulturellt mono

listisk. Alla invandrande minoriteter är »bortglömda« i den kulturella elitens sökande efter »själen« i det urbana post-moderna tillståndet.

En kedja är dock inte starkare än dess svagaste länk. I den internationella socialvetenskapliga forskningen om nedgångna stadsmiljöer – ofta storskaliga »betongområden« byggda under 60- och 70-talen – uppmärksammas detta alltmer. Slitna och nergångna miljöer med bristande service och bristande underhåll, med stort inslag av vandalism och brottslighet, och bebodda av en befolkning med svåra ekonomiska problem, arbetslöshet, dålig utbildning, ofullständiga familjer och drogmisbruk blir till ett problem inte bara för den befolkning som bor där, det blir även ett problem för staden i sin helhet, dess sätt att fungera, dess vitalitet och ekonomiska utveckling (se t.ex. Nyström, 1993 och EEC-projektet *Neighbourhoods in Crisis*). I en uppsats om de amerikanska storstäderna, skriven av idéhistorikern Sverker Sörlin (1993), framträder detta tydligt. Kringdrivande ungdomsgäng, knarkhandlare, miljoner och åter miljoner av nyinvandrade latinos, lodisar och hemlösa får till konsekvens att i de amerikanska storstädernas rikaste områden barrikaderar invånarna sig bakom elektroniska säkerhetssystem och avlönade beväpnade vakter. Hela bostadsområden planeras som befästa städer i staden, med privata väggar, rekreationscentrer, golfbanor och parker. Det skrämmande med denna militarisering av stadslandskapen är inte i första hand, skriver Sörlin, de sociala skillnader detta avspeglar och vidmakthåller. Värre är att varje steg i denna riktning är ett steg bort från staden som ett samlande rum och

en övergripande gemenskap för dess invånare. Staden upphör att vara stad i den betydelsen att den erbjuder social gemenskap. Det som återstår är rumslig koncentration. De utestängda och de inestängda bebor inte längre samma stad.

Samma tema utvecklar urbanteoretikern Mike Davies i *City of Quartz: Excavating the Future in Los Angeles* (1990). De amerikanska storstäderna har, enligt Davies, utvecklats till ett slags »befästnings-städer«, brutalt uppdelade mellan överflödssamhällets »fortifierade celler« och de platser av »terror« där polisen bekämpar den kriminaliserade underklassen. Han skriver: »I det Los Angeles som en gång var ett paradiset av öppna stränder, lyxiga parker och flanörstråk är det sant demokratiska rummet så gott som utrotat. Westsides överkliga arkipelag av nöjespalats – en oändlig mängd tju-siga shoppinggallerior, kulturcentrum och långa räckor av gourmetrestauranger – är beroende av det serviceproletariat som samhället spärrat in i alltmer bedrövliga ghetton och slumområden. Offentliga inrättningar krymper drastiskt i antal, parkerna överges, stränderna segregeras, bibliotek och lekplatser slås igen, vanliga ungdomsföreningar förbjuds - och gatorna blir allt ödsligare och allt farligare i en stad som fylls av miljontals trängande invandrare. Precis som i andra amerikanska städer har kommunens politik formats av säkerhetsoffensiven och medelklassens krav på ökad rumslig och social isolering. Faktiska investeringsminskningar för allmän mark och rekreation har understött omfördelningen av allmänna resurser till förmån för företagsinitierade förnyelseprojekt.« (Davis i tidskriften *mama* nr 4 1992:8)

Nu är dock USA det land i västvärlden, där utvecklingen gått längst i riktning mot en permanent utslagen underklass, vars desperation tar sig uttryck i brottslighet, gatuvåld och upplopp. Den veckolånga revolten i Los Angeles 1992 kostade till exempel 52 människor livet och de materiella skaderna uppgick till två miljarder dollar (Sörlin, 1993). Men likartade tendenser finns även i Europa, i Storbritannien, men också på kontinenten i länder som Frankrike och Tyskland. I boken *Inbördes krig* diskuterar den tyske publicisten Hans Magnus Enzensberger (1993) denna nya typ av våldsyttningar i de västerländska samhällena. Inbördeskrig betecknar då inte bara våldet i det f.d. Jugoslavien och Somalia utan i minst lika hög grad det våld som förekommer i författarens eget land i orter som Hoyerswerda, Rostock, Möln och Solingen. Alla skillnader till trots är gärningsmännen, enligt Enzensberger, samma andas barn, som inte längre kan skilja på förstörelse och självförstörelse. »I den kollektiva bärsärkargången har begreppet framtid försvunnit. Bara nuet återstår. Konsekvenserna existerar inte längre. Självbevarelsens reglerande system har satts ur kraft.« (Enzensberger, 1993:31).

Sverige och omvärlden

Framtiden i västvärldens »välfärdsbygge« är i högsta grad problematisk. Men frågan är hur pass likartad utvecklingen är i de olika länderna? I tider av uppbrott och omprövningar tycks skillnaderna – trots vissa megatrender – snarare öka än minska. Det visar forskningsresultat från både den komparativa bostadsforskningen (Ball et al, 1988; SHPR, 1991, Schmidt, 1989) och den som rör

välfärdsbyggandet i stort (Davidsson, 1989; Marklund 1990; Rothstein 1994). Ideologiska strukturer som i populistiska termer brukar beskrivas som »The Great Australian Dream«, »The American Way of Life«, »Det Svenska Folkhemmet« är sociala realiteter som påverkar ett lands sätt att fungera. Det genomsyrar ett lands gemensamma föreställningar kring välfärdsfrågor, kring lämpliga upplåtelseformer på bostadsmarknaden etc. och färgar även gemene mans inställning till ord som privat/offentligt, individuellt/kollektivt. Det är i det perspektivet man bör se Sverige, som en del av västvärlden, samtidigt som det står för något eget.

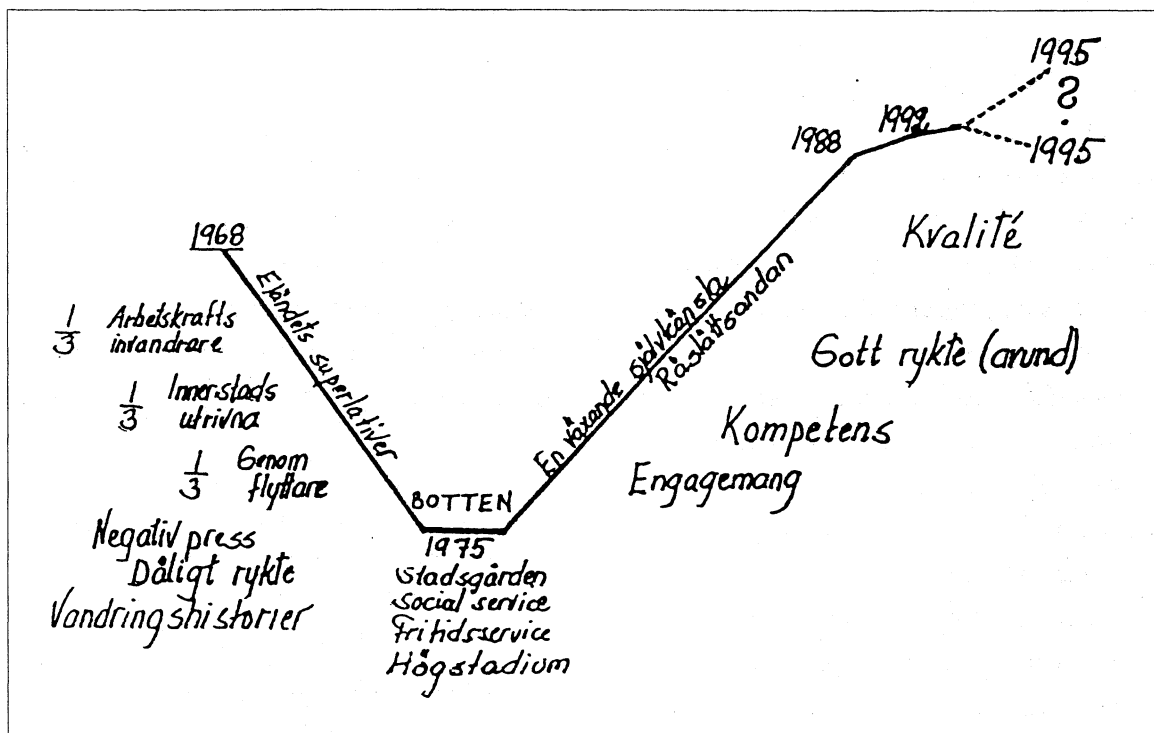
Det är således farligt att utan eftertanke applicera eller överföra en internationell problembild på svenska förhållanden. Beskrivningar av multiproblematiske och starkt nedgångna stadsdelar, inte sällan i storskaliga »betongområden« byggda under 60- och 70-talen, har fram till 1990-talens början framför allt förknippats med de anglosaxiska länderna. Och även om problembilden idag är giltig i ytterligare länder i Europa, så är frågan hur omfattande problemet är i Sverige. Den frågan är det dock ingen, som idag kan besvara. Men att döma av de allt tätare signalerna från olika TV-program, tidningsartiklar och forskningsrapporter om en snabbt tilltagande hårdsegregering av våra storskaliga förortsmiljöer tillika med en ökad arbetslöshet och marginalisering av vissa invandrargrupper, så klappar västvärldens stadsbyggnadsproblem på porten även hos oss.

Detta ska jag belysa med hjälp av den forskning, som jag under de senaste två åren bedrivit i det storskaliga miljonprogramsområdet Råslätt i Jönköping.

Exemplet Råslätt

Trots att Råslätt under närmare 15 år fungerat i en positiv utvecklingspiral, står om-

rådet idag inför ett trendbrott. En av Råslätts många eldsjälar, numera rektorn för lågstadieskolan, har beskrivit detta på följande sätt:

Bakgrunden till detta trendbrott är bland annat en ny och mycket komplicerad invandrarsituation. Det visar de boendeintervjuer, som jag genomförde under våren 1994. Enligt dessa bröt den nya invandrarsituationen igenom omkring 1990 och kulminerade sommaren 1993 med 600 flyktingar boende i området. »Hela Råslätt var som ett enda stort flyktingläger. Folk flyttade härifrån i panik. Det var de stabila, de som bott länge som lämnade området«. Så beskrev en av de intervjuade situationen och fortsatte att reflektera över de nya invandrarproblemen (oavsett flyktingförläggningen): »Det var synd att detta hände. För Råslätt var på väg att bli ett bra område. Problemfamiljerna försvann och det lugnade ner sig.«

Utgångspunkten för min studie i Råslätt var dock inte den nya invandrarsituationen, inte heller det nu pågående trendbrottet. Detta blev jag först medveten om under studiens gång. Syftet med studien var istället att utifrån ett retrospektivt perspektiv beskriva och analysera den positiva förändringsprocess Råslätt genomgått. Idén till detta föddes vid ett besök i området 1988. Jag sammanträffade då med några av dem som arbetade i området och som även gjort det under åren 1973–1981, då jag hade en kontinuerlig och fortlöpande kontakt, dels genom mitt avhandlingsarbete, dels som projektsekreterare i Bostadssociala delegationens försöksverksamhet i området, dels genom ett utredningsuppdrag för fritidsförvaltningen i Jönköpings kommun.

Under de år på 80-talet, som jag varit borta, hade områdets »problemstämpel« så sakteliga förbleknat samtidigt som en djärv färgsättning av de betonggrå husen tillika med omfattande gårdsupprustningar givit området en ny fysisk framtoning. Området hade stabiliserats. De anställda inom olika förvaltningar upplevde att de genom en kombination av nya angreppssätt och samarbete över olika förvaltningsgränser lärt sig att bemästra den svåra bostadssociala situation, som präglade Råslätt under de första fem till tio åren.

Det skulle dock dröja till 1993, innan jag påbörjade min nya studie i Råslätt. Och Råslätt 1988 var ett »annat« än det jag kom att möta fem år senare. Trots att jag själv har en mångårig erfarenhet att i barnfamilj bo i ett invandrartätt område blev boendeintervjuerna i Råslätt en omtumlande upplevelse. Jag saknade egna referensramar för den typ av invandrarproblematik, som Råslätt präglades av, och omfattades därmed av en replik, som mötte mig i många av intervjuerna: »De i TV vet inte vad de talar om«. Min egen erfarenhet av att bo i ett invandrartätt område grundade sig på en invandrarsituation, där visserligen de med utländsk härkomst blev alltfler men där i stort sett alla var välintegrerade i det svenska samhället både vad gäller språk, arbete och inställning till sitt nya hemland. Det var detta som inte längre gällde för situationen i Råslätt. Något som påverkade inte bara de svenska hyresgästernas inställning att bo kvar utan kanske än mer de invandrare, som kom med arbetskraftsinvandringen och som i årtal känt sig såväl etablerade i området som integrerade i det svenska samhället. Dessa och inte minst deras barn har hamnat

i en invandrarsituation, som de aldrig tidigare provat.

Skillnaden mellan min och barnens situation är att då fanns det svenska familjer. Jag var hemma hos svenska familjer och hade svenska kamrater. Det har inte mina barn.

Överhuvud taget tycks man på 70-talet och första hälften av 80-talet inte tänkt på personer med utländsk härkomst som invandrare. Detta gällde både dem som i realiteten var just invandrare och deras svenska klasskamrater. Det framgår av intervjuer, som jag gjort med ungdomar som växt upp i Råslätt.

Jag hade bara svenska kompisar. Tänkte aldrig på att jag var invandrare. Tänkte på mig själv som svensk, men med jugoslavisk bakgrund. Men när fler och fler svenskar flyttade, började jag inse att jag var invandrare...

Tänkte aldrig på invandrare på det sättet förr. De var färre och mer integrerade. Fram till mitten av 80-talet var det bra. 88–89 vände det. 83–84 reagerade man om det var en »svarting« i sandlådan. Nu reagerar man om det är en svensk. Det är för mycket invandrare i Sverige.

Många av mina vänner var jugoslaver. De lärde sig svenska och man pratade svenska. I Råslätts Sportklubb är det nästan bara invandrare nu. Man pratar inte längre svenska i omklädningsrummet.Inga problem när jag växte upp med invandrare. Då var problemet svenskar som var urspårade.

Att vara svensk i Råslätt idag är att vara den avvikande, vilket – enligt flera intervjupersoner – ger en känsla av ensamhet och isolering. Men det får också till konsekvens, vilket en av mina intervjupersoner – själv invandrare – påtalade. Det finns i dagens Råslätt inget svenskt samhälle att förhålla sig

till. Detta skapar, enligt samma intervjuperson, en skev bild av svenskarna och det svenska samhället hos de nya invandrargrupper som kommer. De möter aldrig några »vanliga« svenskar. »De svenskar som blir kvar i Råslätt är ju inga medel-svenssons«, som intervjupersonen uttryckte det.

Att bo i den typ av invandratätt område, som Råslätt utvecklats till, skapar således en speciell situation både för de svenskar, som finns där, liksom för de »äldre« arbetskraftsinvandrare och de nya som kommer med flyktinginvandringen. Samtidigt som det finns en oerhörd trygghet att bo nära sina landsmän, håller Råslätt snabbt på att utvecklas till den typ av område som i en ny och kärvare samhällssituation kan riskera att marginaliseras. Kopplingen till det svenska samhället försvagas både vad gäller språk, arbete och deltagande i olika demokratiska organisationer.

Dessa dystra profetior bör dock inte hindra oss från att analysera och diskutera det arbetssätt som utvecklades i Råslätt under 70- och 80-talen, det som var den egentliga utgångspunkten för den nu genomförda studien. För här finns mycket att lära, trots det trendbrott som nu äger rum och som Råslätt långt ifrån är ensamt om. Den viktigaste lärdomen är då kanske insikten om, att det inte finns någon »dunderhonung«! Att det inte finns någon lösning med stort L. I denna typ av miljöer tycks ständigt nya faror lura runt hörnet, varför beredskapen måste vara ständigt hög och angreppssätten flexibla. Det är detta som varit styrkan i arbetssättet på Råslätt. Man har utvecklat ett »processtänkande« istället för ett »lösningstänkande«, vilket innebär att man hela tiden försöker skapa nya positiva mot-

krafter och utvecklingsmöjligheter utifrån de lokala förhållandena som råder i området. Att inte rasera det man lyckas bygga upp, men att inte heller fastna i gamla synsätt och arbetssätt. Här har olika typer av projektverksamhet spelat en viktig roll. För i detta att arbeta med projekt ligger både en uppmuntran och en uppfordran att göra något annat än det man brukar göra, vilket skapar en slags mental beredskap hos olika parter. Det är »tillåtet« att tänka i nya banor. Med speciella projektmedel är det även »tillåtet« att pröva dessa idéer i praktiken.

Men även i projektverksamhet måste det finnas ett långsiktigt tänkande, om de nya tankarna inte bara ska bli en »vind som blåser förbi«. Man måste hela tiden kunna länka samman utifrån kommande uppslag och idéer med de egna lokala traditioner som utvecklats på basplanet. Det gäller »att hitta sitt eget språk«. Först då är det möjligt att frigöra de resurser som finns i en specifik miljö av såväl informell som formell karaktär. I min Råslättrapport (1994) diskuterar jag detta i termer av pärlbandsprojekt och spjutspetsar.

Själva orden har jag lånat från en rapport skriven av Annika Schéele (1990), men jag har givit dem en vidare betydelse. Schéele använder orden pärlbandsprojekt och spjutspetsprojekt för att fånga olika typer av projektuppläggningar. Med pärlbandsprojekt åsyftar hon sådana, som har ett brett spektra av idéer och delprojekt »som pärlorna på ett radband«, medan »spjutspetsprojekten« är mer avgränsade och snävt målorienterade. Och medan pärlbandsprojektens breda angreppssätt erbjuder flexibilitet och mångsidighet »under resans gång«, förblir spjutspetsprojekten isolerade eller fal-

ler platt till marken, när spjutkastaren inte lyckas träffa mitt i prick.

Schéele begränsar alltså orden pärlbandsprojekt och spjutspetsar till enstaka projektuppläggningar. Men orden kan med fördel även användas för att beskriva förändringsstrategier över tiden i ett specifikt förortsområde typ Råslätt. Man kan således fråga sig, om de projekt som genomförts sammanbindes med varandra likt »pärlorna på ett radband« eller om de ovanifrån slagit ner i området likt spjutspetsar och kanske bara lämnat ett kraterhål efter sig. Det är nämligen slående hur väl *pärlbandsliknelsen beskriver arbetssättet i Råslätt*. Vunna erfarenheter har tagits tillvara i ordinarie verksamhet eller i nya projekt på ett mycket konstruktivt sätt. De samarbetsidéer mellan olika förvaltningar, som till exempel utvecklades i det första utvecklingsprojektet i början på 70-talet, fördes vidare in i det så kallade Råslättsprojektet, som omfattade en till området decentraliserad medicinsk och social vård samt ett för den tiden typiskt grannskapsarbete. I det senare involverades även de boende och erfarenheterna av detta har sedan länkats in i nya verksamheter på områdesnivå.

Det som präglat arbetssättet på Råslätt är alltså att man arbetat med en mångfald av projekt av såväl fysisk som social och kulturell art utan att för den skull ha utvecklat ett specifikt projekt tänkande och ett eget avgränsat projektspråk. Snarare har man arbetat i den anda som enligt Lena Gerholms avhandling »Kulturprojekt och Projektkultur« (1985) ursprungligen präglade betydelsen av ordet projekt, nämligen *förslag, plan* eller *utkast*. Projekten i Råslätt har blivit »pärlor på

ett radband«, som på olika sätt även förgrenat sig ut i den ordinarie verksamheten.

Att skapa positiva motkrafter

Men som redan nämnts: Det finns ingen dunderhonung!! Trots Råslätts positiva utveckling under hela 80-talet, står området idag inför nya svårigheter. För att förstå dessa processer och samtidigt kunna mobilisera nya positiva motkrafter krävs fortsatt forskning både på makro- och på mikronivå, både i Råslätt och i andra utsatta stadsmiljöer. Makroperspektivet behövs för att man inte ska underskatta de starka socioekonomiska krafter, som hela tiden utgör ett hot mot staden som en sammanhållande social gemenskap. Här kan ett internationellt perspektiv vara till hjälp för att vidga perspektivet och för att nya frågor kring stadsbygdens framtida utveckling ska kunna ställas.

Men för att inte hamna i en paralyserande uppgivenhet inför den nutida stadens sönderfallande tendenser krävs även kunskap om de processer och de krafter, som verkar på mikronivå, samt hur dessa kan mobiliseras som en motverkande kraft. Trots den kritik som på senare år riktats mot mycket av den statligt finansierade projektverksamheten, tror jag nämligen – bland annat med utgångspunkt från mina erfarenheter i Råslätt – att det finns en enorm potential i det svenska sättet att bedriva olika typer av forsknings- och utvecklingsprojekt på lokal bostadsområdesnivå. Men som framgår av Lars Carlssons avhandling *Samhällets oregerlighet* (1993) måste de utföras på ett mycket genomtänkt sätt och vara väl förankrade i den miljö, där de ska

verka. Då kan denna typ av verksamhet utvecklas till en viktig resurs både för dem som bor och för dem som arbetar i ett specifikt område. Med utvecklingsprojektens hjälp kan man dessutom göra svåra ämnen diskuterbara och därmed stimulera till ett nytänkande. Och att våga tänka nytt är vik-

tigt, då det är mycket som nu är i stöpsleven. Men också att tänka »stort«, i övergripande samhällsanalyser. Problembilden kring »Den sönderfallande staden« berör alla. Den dagen vi släpper detta är Den sönderfallande staden redan ett faktum.

Referenser

- Ball, M., Harloe, M. & Martensz, M. (1988) *Housing and social change in Europe and the USA*. Routledge, UK
- Bjur, H. & Engström, C-J. (1993) *Framtidsstaden. Diskussion om planering för bärkraftig stadsutveckling*. Byggforskningsrådet T12:1993
- Brindley, T., Rydin, Y. & Stoker, G. (1989) *Remaking Planning. The Politics of Urban Change in the Thatcher Years*. Unwin Hyman Ltd, UK
- Carlsson, L. (1993) *Samhällets oregerlighet. Organisering och policyproduktion i näringspolitiken*. Symposion Graduale
- Cross, M., & Keith, M. red. (1993) *Racism, the City and the State*, Routledge, UK
- Dahlgren, L., Folkesson, H. & Lundmark, L-E. (1991) *Ju fler kockar - desto bättre....? Tendensanalys av den svenska välfärdsstatens försök med den tredje decentraliseringen*. Socialstyrelsens rapport 1991:4
- Davidsson, A. (1989) Välfärdsstaten i Sverige och Nya Zeeland, *Social Forskning* nr 4, 1989
- Davies, M. (1990) *City of Quartz: Excavating the Future in Los Angeles*, Verso/NLB, London och New York
- EEC-projektet *Neighbourhoods in Crisis*. Presenterades vid Wohnbund-konferensen i Munchen 3-7 nov. 1993. En kort presentation fanns i konferens-papret från Groningen, Nederländerna, Social Economic Network Development.
- Enzensberger, H.M. (1993) *Inbördes krig*, Norstedts
- Gerholm, L. (1985) *Kulturprojekt och projektkultur. En fallstudie av en kulturpolitisk verksamhet*, Liber Förlag.
- Harloe, M. (1988) »Towards a New Politics of Housing Provision« i Ball, M., Harloe, M. & Martensz, M. (1988) *Housing and social change in Europe and the USA*. Routledge, UK
- Hemlöshet i Norden* (1992) NAD-publikation nr 22, Helsingfors, Finland
- Marklund, S. (1990) »Kris och tilltro i välfärdsstaten - om stabilitet och utmaningar« i *Forskning om välfärd. En seminarierapport*. Delegationen för social forskning, Stockholm
- Nyström, L. (1993) »Internationellt samarbete visar vägen: Nergången stadsmiljö kan förbättras« i *Planera Bygga Bo* nr 6 1993
- Olsson, S.E. (1990) *Social Policy and Welfare State in Sweden*. Arkiv förlag
- Rothstein, B. (1992) *Den korporativa staten*. Norstedt Juridik.
- Rothstein, B. (1994) *Vad bör staten göra? Om välfärdsstatens moraliska och politiska logik*, SNS förlag.
- Schéele, A. samt Elander, E. & Rundlöf, B. (1990) *När olika världar mötas. Om samordnad boendeservice och områdesförnyelse*, Bostadsdepartementet DS 1990: 69.
- Schmidt, S. (1989) »Convergence Theory, Labour Movements, and Corporatism: The Case of Housing« i *Scandinavian Housing & Planning Research* nr 2, 1989
- Seminarierapport (1992) *Framtidsstaden*. Stadsmiljörådet

SHPR, *Scandinavian Housing & Planning Research* nr 2, 1991. Special Issue on Comparative Housing Policy Research.

Sörlin, S. (1993) »Storstäderna och det andliga livet II« i *Stadsbruk. Essäer till stadens försvar*. Stads- miljörådet. Carlssons Förlag.

Tidskriften *mama* nr 4 1992. Fortress L.A. Kapitel 4 ur Davies, M. (1990) *City of Quartz: Excava-*

ting the Future in Los Angeles, Verso/NLB, London och New York. Översättning och bearbetning till svenska: Catharina Gabrielsson Åman.

Öresjö, E. (1994) *Råslätt. Igår - idag - imorgon. En retrospektiv studie i ett storskaligt miljonpro- gramsområde*. Institutionen för Byggnadsfunk- tionslära, Lunds universitet.

Summary

The Disintegrating City

The departure from what is called "the modern project" in the discourse of the social sciences has created a phase of upheaval both in the design of welfare and in urban structure. Swedish social research, which ten years ago took the existence of "the Swedish model" for granted, is now asking new questions about its construction and its future development.

In the sphere of modern urban construction, since the fall of functionalism, there is no longer any bearing meta-theory. This, however, should not be interpreted as a lack of interest in debating the city and its future design. It is rather the contrary. The discussions, however, are characterized by the attitude that we can wipe the slate clean as regards the housing construction of the last few decades; as if we could create a future city where the problems of the large-scale, industrially produced suburbs did not need to be taken into account.

A chain, however, is no stronger than its weakest link. International social-science research into dilapidated urban environments is devoting increasing attention to this. Shabby suburban environments with

insufficient service and insufficient maintenance, with a large element of vandalism and criminality, inhabited by people with serious economic problems, unemployment, poor education, incomplete families, and drug abuse become a problem not just for the people who live there. They are a problem for the city as a whole, for the way it functions and for its future development.

With a shrinking state economy combined with a restructuring of welfare and continued high, structurally conditioned unemployment, these problems are also becoming visible in the structure of large Swedish cities. No one today can say with certainty how extensive the problem is. More research is needed, both into the problem as such, and also into the possibilities of creating better housing conditions in dilapidated suburbs through local development projects. Here Sweden has a well-developed tradition. With properly designed support from the state and the municipalities, this can become a positive counterforce to benefit those who live and work in a specific environment.